populație. Trebuie elaborat un program pentru mai buna punere în valoare a pămîntului, încît venitul țăranului să fie dublat sau triplat, în cel mai scurt timp. Cum credeți că puteți realiza asta? Cu Siguranța și cu dreapta? Aveți nevoie de oameni care să fie animați de un ideal înălțător. Ei bine, oamenii aceștia au fost închiși în temnițe și lagăre (...). Dacă aveți într-adevăr intenția să puneți puterea în serviciul poporului, atunci va trebui să faceți apel la toți reprezentanții săi autentici. Și mai ales la cei care exprimă forțele progresului. Aici, în închisoare, se află Iliou, mai sînt Kyrkos, Filinis... Andreas Papandreu. Trebuie să ne înțelegem cu toții asupra unui program comun.

Sînt sigur că vizita lui Ladas e legată de iminentul proces al Frontului Patriotic. Voia să-mi sondeze intențiile și să vadă ce poate obține de la mine.

Numai gîndul că aș putea veni la tribunalul militar, sub proiectoarele opiniei publice și internaționale, îi înspăimîntă pe colonei.

În fapt, de nopți întregi refac în minte principalele puncte ale apărării mele, în așa fel încît să fie o apărare-rechizitoriu, o apărare-apel la Rezistență. Și atunci au recurs la un alt mijloc pentru a mă îndepărta: minciuna. În ziua procesului, gardianul șef vine în zori și-mi spune să fiu pregătit. Mă îmbrac și aștept. Dar apoi revine și-mi spune că nu plec. Colonelul Pattakos[13] declarase presei că sînt grav bolnav. Avocații celorlalți deținuți cer amînarea procesului, dar tribunalul refuză.

Procesul începe. Apărarea cere să fie citită depoziția mea. E limpede că sub toga de avocat al apărării se ascunde un aliat al Siguranței, care a montat toată farsa aceasta în așa fel încît să pară că renunț la apărarea cauzei mele și a rețelei. A doua zi, ziarul prodictatorial „Eleftheros Kosmos" va scrie: „Theodorakis și-a trădat tovarășii". Lambrou și alți polițiști depun mărturie. Cînd vorbesc despre mine, au miere pe buze. Soția fratelui meu apare în fața închisorii și îmi strigă: „Spune ziaristului englez care e lîngă mine că ai cerut să mergi la Tribunal! Spune-o în engleză..." Prefer să înjur, pe grecește. Asta mai lipsea! Creadă fiecare ce vrea.

Adresez, totuși, președintelui Tribunalului militar o scrisoare prin care cer să fiu judecat împreună cu tovarășii mei. Temnicierii nu îndrăznesc să mă ducă la tribunal. Pentru că persecutorii mei știu, mai bine decît oricine, că acolo pot spune adevăruri pe care ei nu vor să le audă.

24 decembrie

Gardianul șef mă conduce din nou în biroul directorului. Îl regăsesc aici pe Ladas:

— Vei petrece Crăciunul cu copiii tăi, îmi spune. Vin chiar acum de la Papadopoulos. „Spune-i că muzica lui va fi liberă", mi-a spus. Vrea să te întîlnească.

— Și ceilalți? Cînd vor fi eliberați?

— În cursul următorului semestru. Amnistia de acum nu-i cuprinde pe toți.

Îmi iau rămas bun de la codeținuți. Sînt condus într-o clădire vecină unde urmează formalitățile de eliberare.

Afară, familia și prietenii lui Andreas Papandreu așteaptă. Și el urmează să fie eliberat din clipă în clipă. Ușile se deschid și se închid din nou. Sînt din nou în închisoare, în biroul Directorului.

— Ordinul n-a fost încă tipărit. Îl așteptăm din clipă în clipă. Treceți alături. Vă vom anunța...

Și-au schimbat intențiile?

Sînt chemat iar în birou:

— Ordinul a sosit. Nu menționează și numele dv...

Sînt din nou închis.

Închisoarea Averoff

Ne aflăm în anexa închisorii Averoff. Cînd întri, la stînga se află infirmeria. La dreapta, două mari celule-dormitor. Sîntem vreo șaizeci în ele. Ceilalți deținuți sînt risipiți în celule strîmte singuri sau cîte doi. Patul meu e sub o mare fereastră care dă în curte. Pervazul larg îmi servește de masă de scris. Zi și noapte le cînt tovarășilor mei cele mai noi compoziții. Își transcriu cuvintele. Apoi, în grupuri mici, vin pe rînd lîngă mine să învețe melodia. Sînt lacomi și nerăbdători. Muzica aceasta îi face liberi, ca și pe mine. Arta — această artă care ne aparține — este forța noastră și atu-ul nostru. Opresorii noștri au lanțuri. Noi avem cîntecele. Organizăm serate muzicale. Cîte două ore, în fiecare după-amiază, le consacrăm dansului popular. Sofoulis se distinge printre dansatori. Petros, Notaras și eu, trei uriași, dansăm „hassapiko". Ceilalți ne privesc și se prăpădesc de rîs. Chronis nu și-a găsit încă un rival la șah. Tsakiris desenează pe tema cîntecelor mele. Leonidas fluieră „Finlandia" de Sibelius. Filinis și Leloudas se tot învîrt în cerc, ca nebunii. Iason îmi surîde, vrînd parcă să-mi spună: „Iată-mă și în această închisoare celebră dar, vai, fără tunel..." Înainte de arestarea noastră proiectasem să-i eliberăm pe tovarășii noștri închiși, săpînd un tunel sub închisoarea Averoff! Gardianul șef — pe care l-am poreclit „Eichmann" — ne-a confiscat mingea de volei. N-are a face. Continuăm, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, jucînd cu o minge imaginară. „Eichmann" turbează de furie.

Trece Crăciunul. Anul Nou. Leonidas Kyrkos se apropie de mine:

— Trebuie să găsești ceva excepțional, inedit pentru muzica ta.

— Am la mine o culegere de poeme a lui Seferis[14]. Îți amintești de poemul pe care l-am pus pe muzică „Mi-am menținut viața"? Știi că n-am folosit atunci decît patru sau cinci versuri? O să reiau poemul și voi face un cîntec imens.

— Cînd?

— Încep chiar în seara asta.

13 — Stylianos Pattakos, general, unul din triumvirii juntei (alături de Papadopoulos și colonelul Makarezos). Contribuția sa la reușita puciului a fost decisivă, deoarece comanda centrul de antrenament al blindatelor din regiunea ateniană.

14 — Georgios Seferis, poet grec născut în 1900, a primit Premiul Nobel în 1963. Mai multe din poemele sale au fost puse pe muzică de Theodorakis — „Mitologie", „Epifanie" ș.a. În martie 1969, Seferis condamna și el dictatura din Grecia: „O stare de lincezire forțată în care toate valorile intelectuale pe care am reușit să le menținem, cu atîtea eforturi, vii, sînt puțin cîte puțin înecate într-o mlaștină și în ape stătute".

Astfel a luat naștere forma muzicală nouă pe care am numit-o „cîntec-fluviu"[15].

Vorbim despre viitoarea mea eliberare și despre probabila ridicare a interdicției asupra muzicii mele.

Cei mai mulți cred că trebuie cu orice preț să fie autorizate cîntecele mele. Cu orice preț trebuie să-mi reiau activitatea de creator. În climatul dictaturii? Da. Poporul își va extrage forța și curajul din prezența activă a tuturor reprezentanților culturii.

Prima audiție „publică" a noilor mele compoziții are un caracter sărbătoresc. Vlachos recită și apoi analizează poemele lui Seferis. Pe urmă eu le cînt de două sau trei ori. Cîteva au mare succes. Tsakiris împinge zelul pînă într-atît încît desenează macheta copertei discurilor, virtuale încă, dar care, nu ne îndoim, nu vor întîrzia să apară. Cu toții sîntem, ca întotdeauna, optimiști.

Vrachati — libertate supravegheată

La 27 ianuarie 1968 părăsesc închisoarea Averoff. Mă decid să plec din Atena, la proprietatea mea de la Vrachati, în Corint[16]. Reîncep să compun.

La Vrachati mă asaltează amintiri ale groazei, încă vii în memoria mea. Da, noi, grecii, bem trădarea cu laptele și cu vinul. Popor trădat. Popor martirizat. În prezent, ți se dorește exterminarea. Dar e cert că vei redeveni ce ai fost. Ce ai fost în timpul războaielor de independență, în timpul Rezistenței, în timpul războiului civil.

Iulie

Campania prin care se încearcă discreditarea mea sporește. Siguranța confecționează apoi zilnic fel de fel de defăimări.

O mașină a ministerului președinției aduce la Vrachati deputați, ziariști, personalități invitate de junță. Sînt privit ca una din curiozitățile țării! Și ca o dovadă tangibilă a existenței mele în libertate!

Început de august

Mă pregătesc pe trei planuri.

Primul. Reîntoarcerea în clandestinitate.

Al doilea. Soluția de rezervă: îmi organizez evadarea din Grecia pentru primele zile din septembrie. Facem o repetiție generală. Un prieten pleacă în străinătate pentru a pune la punct partea tehnică.

Al treilea. Îmi pregătesc declarații publice.

În cazul în care nimic nu va merge, mă voi reîntoarce la închisoare. Părinții și prietenii sînt de acord cu această ultimă soluție (primele două nefiind cunoscute decît de persoanele implicate).

15 august

Între timp, lent, dar sigur, cercul se strînge în jurul meu. Am multe indicii. Cînd mă duc să mă scald, plaja e înțesată de tipi suspecți, a căror mină și costume mereu negre le dezvăluie meseria.

Pe măsură ce amenințarea se apropie, pasiunea mea creatoare crește. Și pasiunea pentru mare. Și pentru pămînt.

Într-o zi, îl iau pe fiul meu Yorgos lîngă mine. Are opt ani. „Vreau să-ți vorbesc. De la bărbat la bărbat. Curînd vor veni să mă aresteze din nou. Să nu te temi. N-or să-mi facă rău. O să scap. Voi reveni. În timpul ăsta, tu o să-mi ții locul. Va trebui să ai grijă de mama ta și de sora ta". Cînd vor veni să mă aresteze, Yorgos va fi acolo, lîngă mine, mut și grav.

16 august

Plec în larg. Un iaht trece la vreo trei sute de metri, spre Marea Ioniană. Pentru prima oară ceva mă împinge spre el. Dacă dau de străini, le voi explica... Dar mai departe valurile sînt periculoase. Barca mea e prea mică. Nu acum, îmi spun. Întorcîndu-mă la țărm, disting de departe o mare mașină neagră staționînd. Pe plajă, doi tipi îmbrăcați în negru... Sînt acolo! Sînt sigur. Unul din ei vine spre mine.

„Vreau să vă spun două vorbe. Veți rămîne de acum încolo acasă. Paznici vor fi plasați în afara și în interiorul casei. Nimeni nu va mai avea dreptul să vă viziteze, în afara soției. Vi se interzice să vă apropiați de mare..."

21 august

Miezul zilei. Apare același individ.

— Aveți un sfert de oră să vă pregătiți.

— Unde mergem?

— La Zatouna.

— Ce-i asta?

— Un sat, presupun.

De ce un loc neștiut de nimeni? Bănuiam încă de cînd colonelul Ladas îi spusese secretarului său: „Lui Mikis îi place prea mult marea. Trebuie să-l privăm de ea. Căutați în Peloponez punctul cel mai îndepărtat de mare și-l vom duce acolo".

Găsiseră Zatouna.

Zatouna, august — octombrie 1968

Un sat în inima Peloponezului, în miezul munților Arcadiei.

Încet, pătrundem în lumea mică din Zatouna.

La început, plimbările în Zatouna îmi sînt autorizate numai sub pază bună. Dimineața fac un drum la cafenea, pentru un pahar de uzo. După-amiaza, lecția de muzică bizantină în biserica Panayia, sub îndrumarea profesorului; gardienii mei cîntă cu noi psalmii bizantini. Seara, un nou drum la cafenea, în compania gardienilor și a lui Lambis, factorul poștal. Pahare de uzo. Semnătura în registrul poștei, de două ori pe zi. Myrto, condamnată să stea în casă. Copiii la școală. Ore de meditație. Și ore de creație, care nu vor reveni decît după mai multe luni. Problema a fost, mai întîi, să-mi aduc pianul de la Atena. Tot satul a vrut să dea o mînă de ajutor să-l urc în camera mea.

Totuși, vreme de cinci luni — o sută cincizeci de zile — privesc pianul fără să-l ating. Îmi e imposibil să compun. Simt că mă înăbuș. Am mai ales certitudinea că Zatouna e o capcană. În fiecare noapte mă aștept să vină careva să mă caute să mă arunce într-o prăpastie, să dispar sub pretextul unui accident. Nervii îmi sînt la pămînt.

Închisoarea Maroussi, noiembrie

În sfîrșit! Au hotărît să mă ducă în fața unui tribunal. Cu cîteva luni înaintea dictaturii, șase

15 — „Cîntecul-fluviu" „Epifania Averoff" a fost compus la 3—4 ianuarie 1968 la închisoarea Averoff, reluat la Zatouna și încheiat la 26 martie 1969 ca o „Cantată pentru cîntăreț popular, pe șase voci, cu cor mixt și orchestră populară". Poemul lui Seferis a fost scris în 1937.

16 — Amnistia de la sfîrșitul lunii decembrie nu viza decît persoanele condamnate la mai puțin de 6 luni. Theodorakis avea mai multe condamnări. Dar, se pare că regimul a cedat presiunii internaționale. După mai multe complicații juridice, compozitorul o eliberat. „Dacă renunță la imixtiunea în politică, va fi ridicată și interdicția asupra muzicii sale", declara un director general din Ministerul Informațiilor. Theodorakis afirmă, însă, că „nu acceptă nici un compromis". După cinci luni, fără proces, compozitorul este eliberat în sfîrșit.

Interdicția asupra muzicii lui Theodorakis nu a fost ridicată. În august 1968, oamenii Siguranței îl vor transfera pe Theodorakis de la Vrachati în satul de munte Zatouna.

deputați ai E.D.A. (între care mă aflam și eu) au adresat primului ministru din acea vreme un avertisment solemn, punîndu-l în gardă împotriva pregătirii unei preluări a puterii de către armată. La cîteva luni după puci, un general a depus o plîngere împotriva noastră pentru... defăimarea forțelor armate! Dar coloneii ezitau să treacă la un asemenea proces și nu încetau să-l amîne, dînd ca pretext imposibilitatea mea fizică de a apărea în fața instanței. Cînd pretindeau că aș fi bolnav, cînd că zăpada a întrerupt comunicațiile cu Zatouna. Iată că mă transferau, în sfîrșit, la Atena și dezbaterile vor începe.

Au venit să mă caute foarte de dimineață și m-au dus la postul de jandarmi. Era de față guvernatorul Arcadiei, însoțit de directorul Siguranței din Tripolis. Soția și copiii mei se pregătesc și ei de plecare. Sînt închis într-o încăpere, dezbrăcat și percheziționat. Apoi mergem în piața cu biserica, unde așteaptă mașinile.

Ajungem la Maroussi, o suburbie a Atenei. Intrăm într-o curte. Santinele, ofițeri și subofițeri se apropie de noi. E noapte. „Livrarea" — e vorba de mine! — se face în interiorul clădirii. Se semnează într-un registru și paznicii convoiului pleacă. Vor fi înlocuiți, aici, de alții. Din nou ritualul percheziționării totale. Urcăm o scară interminabilă. Fier forjat. Gratii. Lacăte. E un fost hotel pe care l-a cumpărat jandarmeria și în care și-a instalat serviciile mobile. Dictatura a convertit întreg etajul întîi în închisoare... de lux. A pus gratii și sîrmă ghimpată la ferestre. Cei mai mulți din deținuții necomuniști au trecut pe aici.

Arunc o privire în jur. Sînt singur.

28 noiembrie

La tribunal, pe banca acuzaților, am regăsit prieteni dragi. Se înțelege că afacerea e amînată din nou... sub pretextul că partea reclamantă e absentă.

Mă întorc la închisoare în aceeași mașină cu Canitis, care e în lagărul din Leros și care îmi cere în numele lui și al prietenilor săi, să iau inițiativa constituirii unui nou partid al stîngii.

Sînt readus la Zatouna de jandarmi din Egaleon, suburbie a Atenei. Cînd descoperă decorul sălbatic al Zatounei, par să aibă un respect admirativ pentru mine: „Trebuie că le e tare teamă de dv dacă v-au instalat aici!"

Îndată după întoarcere mă așternpe lucru.

30 decembrie

Myrto și Margharita au fost ieri la Tripolis să-l întîlnească pe Nicos și Jacques Perrin, actorul care produce filmul „Z". (Perrin trebuie să-i înmîneze scenariul). La ordinul șefului jandarmeriei Arcadiei, soția și fiica mea sînt percheziționate. Seara, în fața școlii, în ceață și ploaie, ele așteaptă ca locotenentul, sublocotenentul de jandarmi și cinci gardieni să înceapă percheziția...

În seara asta de 30 decembrie compun un prim poem care va deveni cîntecul „Arcadia I".

Între timp, scenariul lui „Z" este reținut de postul de poliție din Zatouna. De aici e dus la Dimitsana, apoi Tripolis, apoi Atena, unde comandantul Siguranței generale, un oarecare general Vellianitis, un tip exaltat, l-a chemat pe avocatul meu.

— Dar asta-i istoria lui Lambrakis!

— Nu mi-a trecut prin cap.

— Și ați îndrăznit să i-o duceți celui de la Zatouna!

— Nu știam despre ce e vorba. Eu nu sînt decît un avocat. Nu fac decît să semnez contractele.

— Și se va face un film după asta? Or să se emoționeze oamenii pentru cazul unui comunist?

— Mă tem că da.

— O să te închid într-o gaură! N-ai să mai vezi soarele!

— Prea amabil! Dar ce se va face cu scenariul?

— Pleacă, dacă vrei să nu te aresez...

Astfel, n-am putut citi scenariul. Mi-am dat acordul să se utilizeze muzica mea în film fără ca eu să intervin. N-am făcut decît să indic cîteva din cîntecele pe care le compusesem între 1962 și 1966 și care aveau legătură cu Lambrakis.

De pildă, cîntecul „Copilul care surîde", după un poem de Brendam Beham (dramaturgul irlandez). Poporul nostru l-a asociat amintirii deputatului din Pireu, după asasinarea sa. Această melodie a devenit tema muzicală a filmului „Z".

Cu cîteva săptămîni mai înainte — la 5 noiembrie — cînd se deschidea procesul lui Alecos Panagoulis, acuzat și, în final, condamnat la moarte pentru tentativă de asasinare a șefului juntei, Papadopoulos, scrisesem cuvintele unui cîntec (a cărui muzică o voi compune după doi ani, în octombrie 1970, la Milano)[17].

ianuarie 1969

Primesc pe ascuns un nou ciclu de poeme de Manos Eleftheriou, „Bazarul ucigaș". Acum, că mi-a revenit inspirația, compun fără încetare.

martie

Am compus zece cicluri de cîntece intitulate „Cele zece Arcadii". Am reușit să le fac să ajungă în secret la Atena și de aici în străinătate.

Trebuie să spun că orice legătură poștală era imposibilă. Orice colet sosit, indiferent ce conținea, era atent scotocit. Fiecare obiect ce ne intra în casă era minuțios căutat de gardieni. Pînă și pîinea, biscuiții și prăjiturile le reduceau la fărîme. Cercetau gunoaiele și le luau în mînă unul cîte unul. Dar cu toate precauțiile acestea, legăturile au continuat, fără întreruperi, în ambele sensuri. Într-o zi am fost chemat la prefectura din Tripolis:

— Se anunță mereu la B.B.C. cîntece recente de-ale tale, pe care ai reușit să le scoți. O să se spargă în capul nostru...

De unde primeam asistență? N-aș putea spune, pentru că i-aș compromite pe oameni. De fapt,

---

17 — Tentativa lui Alecos Panagulis de asasinare a șefului juntei a avut loc la 13 august 1968. Arestat și torturat cumplit, a fost condamnat la moarte, dar, sub presiunile internaționale, pedeapsa i-a fost comutată în închisoare pe viață. A încercat (și chiar a reușit) să evadeze, dar a fost prins și deținut în continuare în condiții și mai severe. După căderea juntei, Panagulis a fost eliberat și a ajuns deputat în noul Parlament grec. La 1 mai 1976 a murit într-un accident de automobil, se pare provocat de grupările extremei drepte. Înmormîntarea sa a atras peste un milion de persoane. Cunoscuta ziaristă italiană Oriana Fallaci, care l-a cunoscut îndeaproape, i-a dedicat un roman extrem de realist — „Un uomo" — ce s-a bucurat de un succes enorm.

90 la sută din cei ce ne înconjurau erau de-ai noştri, patrioţi, democraţi, adversari implacabili ai dictaturii militare[18].

Astfel, în acest sat izolat şi îndepărtat ne parveneau, mereu la timp, informaţii preţioase despre ce pregătea junta împotriva noastră.

Cînd poliţia ne-a confiscat tranzistorul, am descoperit că au ajuns la noi, în mod misterios, altele două. În altă zi am aflat că se pregăteau să-mi ia pianul şi magnetofonul şi că urma să fiu aruncat într-o pivniţă a jandarmeriei, pentru a fi intimidat. M-am pregătit atunci să fac greva foamei. Am elaborat o declaraţie pentru presa internaţională, pe care am încredinţat-o unui prieten sigur.

29 iulie 1969

Ziua mea de naştere.

Acum sînt obligat să rămîn închis toată ziua. Singura ieşire: de la orele 11 la 12, pentru semnătura de la poştă. Seara, ne aşezăm, eu şi Myrto, în balcon.

Între vecinele noastre, care tricotaseră în balcon, şi noi — gardienii. Strada e pustie.

— Cîntaţi-ne cîntecul dv „Charis", domnule Mikis, mă roagă cei mai tineri gardieni.

Mă execut. Le explic.

— Charis nu-i mort. Încă avem nevoie de el. Sîntem aici, închişi în casa asta — asediaţi. Şi voi sînteţi închişi în satul ăsta — şi asediaţi. Grecii sînt închişi în ordine militare — şi asediaţi.

Cînt noul cîntec unui brigadier venit de curînd. Un om în vîrstă. Muzica îl îndeamnă la confidenţe.

— Şi cînd te gîndeşti că te-am urmărit peste tot să te ucid, în timpul războiului civil. Iar azi trebuie să te supraveghez, să nu te las o clipă, nici cînd mergi la toaletă! Acum, că te ştiu, mă revoltă că te-am tratat ca pe o fiară sălbatică.

Îi ofer un pahar. Ascultă muzica cu emoţie. Cînd termin, mă strînge în braţe şi-mi spune cu voce tare, fără să se teamă de ceilalţi:

— Cum pot să îndrăznească să te închidă în pustietatea asta pe tine, care ne-ai făcut inimile să vibreze?

Se duce la postul de jandarmi şi cere să-l vadă pe şef pentru raport.

— Eram de pază la Mikis, spune. Mi-a cîntat la pian. Nu mai pot rămîne în acest post.

E băgat la răcoare pentru o lună. Are soţie şi un copil.

Subofiţeri şi jandarmi vin la mine să m-asculte cîntînd. Îi văd emoţionaţi. Cît despre locuitori, îmi transmit cîte un mesaj: „Lasă ferestrele deschise cînd cînţi. Vom sta în grădină să-ţi aşteptăm muzica".

Deschid larg toate ferestrele şi cînt „Charis".

Septembrie

S-au culeş nucii. Frunzele se îngălbenesc şi cad. Cer ca familia mea să poată pleca de aici şi ca tatălui meu să i se permită să vină cîteva zile. Myrto a ajuns o umbră. E epuizată. Rămîne aşezată ore întregi la piciorul patului, cînd nu mai are treburi în casă. Nu mai iese deloc, deşi toţi locuitorii şi gardienii o roagă în zadar.

Pentru a-i îndepărta deprimarea, îi dau tranchilizante. Starea i se ameliorează puţin şi acceptă să iasă în balcon.

Pentru copiii noştri, condiţiile de viaţă nu sînt deloc mai puţin grele. Mă văd mereu în compania gardienilor. Unul din ei o urmăreşte într-o zi pe Margherita — a primit ordin să o ţină închisă. O văd urcînd, grăbită, scara şi aruncîndu-se pe divan, în lacrimi. Plînge pînă seara. Trebuie ca toţi trei să plece de aici cît mai repede. A doua iarnă la Zatouna o s-o petrec singur.

Încep să mă organizez pentru a-i face faţă. Repar soba. Strîng lemne. Am comandat un butoi de brînză de oaie. Încep să lucrez la un nou oratoriu pe un poem de Pergiolis (singurul manuscris care mi-a parvenit, în afara celor ale lui Eleftheriou). Îmi fac un program de lucru. Vreau să mă perfecţionez în engleză şi să încep studiul rusei şi italianei. Citesc pînă la ultimul rînd toate cărţile care îmi cad în mînă.

Soţiei mele şi copiilor li se permite în sfîrşit să plece. Locotenentul Costas Stergiou ordonă ca, mai înainte, cu toţii, să fie bine percheziţionaţi.

A doua zi dimineaţa, satul e înconjurat, casa izolată, garda întărită. Un jeep se opreşte în faţă. Coboară un ofiţer care se apropie triumfător de casa noastră. Ca să evit o reacţie violentă din partea noastră, îi dau soţiei o doză puternică de calmant şi iau şi eu una. Îi spun: „Curaj. Nu-i nimic. Te vor trimite poate la închisoare. Dar trebuie să avem, amîndoi, răbdare." Sînt închis în bucătărie. Orele trec. Percheziţia nu se mai sfîrşeşte. Aud strigăte. Apoi linişte. Mă stăpînesc pe cît pot. Ştiu că i-as putea veni de hac într-o clipă acestui ofiţer mîrşav care percheziţionează cu doi acoliţi. I-aş putea suci gîtul într-o clipă, înainte să intervină ceilalţi... La ce bun? Cine ar plăti pînă la urmă? Îmi rămîne o soluţie mai bună — să-l ucid în onoarea sa, să fac în aşa fel încît mîine numele său să fie plin de oprobriu şi să i se scuipe în faţă pe stradă. Iau un şerveţel şi scriu, să mă calmez. Se deschide uşa. „N-aveţi voie să vă luaţi rămas bun de la familie!", îmi strigă ofiţerul cu o voce nazală. Myrto, în lacrimi, mă salută de departe. Ies în balcon. Simt compasiunea întregului sat. Maşina demarează. Nu-mi pot reţine un strigăt, ca o plîngere:

— Myrto!

După această separare, ies din casă fără garda mea obişnuită. Nimeni nu se opune. Îi paralizează ruşinea. Mă duc la cafenea. Mă îmbăt cu uzo. La întoarcere, mă prăbuşesc pe divan şi cad într-un somn de plumb. Cînd mă trezesc, mă aşez la pian şi compun cîntecul „Mă numesc Costas Stergiou". Spun gardienilor să urce să-l asculte. Pe măsură ce-l cînt, chipurile li se înviorează. Acum, toţi din sat, inclusiv jandarmii, îl urăsc şi îl disprețuiesc pe Costas Stergiou.

Lagărul Oropos, octombrie 1969

La cîteva zile după plecarea tatălui meu, sînt chemat la post. Mă primeşte Stergiou: „Vei fi transferat în lagărul Oropos. Începînd de astăzi, intri în regim penitenciar. Din seara asta vei dormi în celulă"[19].

18 — În unele cazuri se ştie cum au parvenit cîntecele lui Theodorakis. La 16 martie 1969, ziaristul englez John Barry a scris în „The Sunday Times" că a fost la Zatouna, de unde a reuşit să scoată mai multe benzi înregistrate de Theodorakis, precum şi mai multe scrisori, între care una către U Thant, secretarul general al O.N.U. Pe benzi, Theodorakis înregistrase cîntece şi descrisese condiţiile internării sale.

19 — La 19 octombrie 1969, s-a anunţat oficial că Theodorakis a fost transferat la închisoarea Oropos, din nordul Atenei.

Sînt aruncat, într-un subsol, cu o pătură. După două zile sînt mutat la primul etaj, iar în a patra zi sînt dus acasă pentru o percheziție înaintea plecării. Îmi triez lucrurile pe care trebuie să le iau cu mine. În zori, în ultima duminică din octombrie 1969, un cortegiu de automobile vine să mă ia. La Tripolis, paznicii mei se schimbă. La fel se întîmplă la Corint, apoi la Atena. Aici intrăm pe autostrada spre Salonic. Un viraj la dreapta printre brazi, în direcția mării: în față se vede insula Eubea. Oropos e aproape, pe malul continental. Pătrundem în lagăr. Se deschide ușa unei barăci. Tovarășii mi se aruncă în brațe.

La început mă simt straniu de „liber". Pot în sfîrșit să merg, să mă deplasez fără să fie lipit de pașii mei un gardian. Marea strălucește în apropiere. Există pe aproape și o grădină cu flori și legume. Oropos îmi pare aproape un paradis!

După masă încep să le cînt tovarășilor mei noile mele compoziții. Dar, curînd, climatul se schimbă. Marea devine o frontieră. Un baraj. Lagărul îmi supără ochii. Peste tot se ridică sîrma ghimpată. La vorbitor, două vizite pe trimestru. Corespondența e limitată. Corvezi de lagăr, muncă forțată, boli. Vîrsta medie a deținuților — 56 de ani. Media condamnărilor — 12 ani.

noiembrie 1969

Megafoanele îmi strigă numele:

— Theodorakis la vorbitor!

Sînt soția și tatăl meu. Drept de vizită pentru două persoane, o dată la două luni. Imposibil să fiu văzut și de ceilalți. Și mama? Și copiii? Va fi peste două luni, poate.

Intru în clădirea direcției lagărului. În prima încăpere mă așteaptă soția și tata. Ne așezăm față în față. Între noi, subofițeri și gardieni care ne urmăresc fiecare cuvînt. Dacă spunem ceva ce iese din cadrul strict familial, țîșnește imediat un ordin sec:

— Interzis să vorbiți asta!

— Și asta e interzis!

Myrto surîde.

— De ce surîzi?

Sînt fericită pentru că nu-ți poți imagina cît de mult ne arată toată lumea afecțiune, respect și devotament.

— Interzis! strigă subofițerul.

— Ce e interzis, îl întreb, afecțiunea?

— Știi, îmi spune Myrto, nimeni nu vrea să ne accepte banii. „Ne ofensați, spun cu toții. Ne-ați dat atîta. Lăsați-ne să vă oferim și noi ceva în schimb..." Și asta peste tot, în magazine, în taxiuri, la cinema, peste tot!

— Poporul e alături de noi, spun.

— Interzis!

Primăvara 1970

Vremea e capricioasă. Cînd plouă, cînd bate vîntul, cînd iese soarele din nori. Azi e o vreme splendidă, marea strălucește, frunzele freamătă.

După masa de la prînz ne plimbăm pe lîngă sîrma ghimpată, înspre mare. Vasele care fac naveta între Oropos și Eubea par să danseze în fața noastră. Astăzi nu am văzut „vizitatori" — acei prieteni care riscă să vină să ne salute de departe. Mă duc să mă întind puțin în căldura primăvăratică.

După vreo jumătate de oră sînt trezit.

— Au apărut niște oameni care cîntă cîntecele tale și privesc spre lagăr. Sînt fără îndoială prietenii tăi.

— Și gardienii?

— S-ar zice că le place. Nu intervin.

Ies afară. Disting două sau trei voci cunoscute. Mă apropii și mă agăț de sîrma ghimpată. Unul din cîntăreți mă salută.

Un gardian, îmi spune:

— E un cîntec pentru dv., domnule Mikis.

— Cine poate fi? mă întreabă un deținut.

— Vocea îmi spune ceva. Așteaptă! Îl recunosc după cum merge: e Manolis Chiotis![20]

Subofițerul de jandarmi, care are trista reputație de a-i alunga pe vizitatori, iese din lagăr și se îndreaptă spre ei. Le face semn să plece. Dar ei continuă să cînte, imperturbabili.

A doua zi aflăm din ziare moartea subită a lui Manolis Chiotis.

Luni 13 aprilie 1970

Sînt chemat de paznicul șef. Mă surprinde că e singur. Unde sînt gardienii? Un om în negru se apropie de noi. Îmi întinde mîna și se prezintă.

— Colonel Ioannidis.

Mă gîndesc că poate e șeful de post. Poarta cea mare a spitalului-închisoare[21] se deschide... Myrto! Ce se întîmplă? Soția mea se apropie de noi, cu un surîs enigmatic pe buze.

— Tu vezi cine e lîngă mine?

Vocea aproape că îi cîntă. Abia acum îmi dau seama de prezența lui Jean-Jacques Servan-Schreiber.

Ce caută aici?

— Are autorizația primului ministru. Vrea să-ți vorbească.

— Unde?

— În mașină. E grăbit. Trebuie să meargă la aeroport.

Myrto are în mînă o garoafă. În momentul în care trecem de marea poartă, îmi șoptește, plecînd capul spre floarea roșie:

— E simbolic.

O nouă surpriză! Strada e pustie. Nici un paznic! Nici o mașină neagră. Colonelul îmi deschide portiera din spate. „Luați loc lîngă soție". De cealaltă parte se așază Servan-Schreiber. Colonelul — lîngă șofer. Demarăm. Aștept să înceapă „interviul", dar Schreiber e mut. Are ochelari mari fumurii. E obosit.

Soția îmi șoptește:

— Pleci!

— Unde să plec?

— La Paris!

— Și voi?

— Mai tîrziu.

— Cum?

— Va reveni.

— Cine?

— Schreiber.

---

20 — Unul dintre cei mai populari cîntăreți și dansatori de „bouzouki".

21 — La 9 aprilie 1970, Theodorakis fusese transferat la spitalul-închisoare „Sotira", după o recidivă a tuberculozei.

Sînt răpit de o mînă de maestru? Încep să mă neliniștesc. Înseamnă că individul din față e un fals colonel. Privesc în jur. Instinctiv mă aplec în scaun.

La aeroport vom fi arestați. Din nou interogatoriile Siguranței. Închisoare. Totul va reîncepe. Schreiber discută cu colonelul! Pune la punct cîteva detalii tehnice. Nu! nu e vorba de o răpire. Coloneii au găsit un mijloc să scape de mine. Și lagărul? Și tovarășii mei? Și studiul meu? Mă cuprinde amețeala. Ajungem la aeroport.

Schreiber îmi dă ochelarii. „E mai bine să nu fiți recunoscut". Coboară. Aflăm că Ioannidis e șeful de cabinet al primului ministru și că are ordin să mă conducă la avionul d-lui Schreiber.

Iată avionul. O stewardesă frumoasă. Schreiber vine după mine. Îmi îmbrățișez soția. Intru în avion. Îmi leg centura de siguranță. Micul avion cu reacție decolează.

Drumul spre libertate începe cu o strîngere de inimă. Tot ce iubesc și am iubit las în urmă. Viața mea rămîne în urmă. Mă voi bate să redevenim un tot, eu și viața mea, eu și frumoasa mea țară, care scînteiază sub picioarele noastre.

Mă întorc spre Schreiber. Am un profund sentiment de recunoștință. Îl privesc în ochi. Un prieten.

— Mulțumesc! Nu pot spune altceva.

După o lungă pauză întreb:

— Ce se va întîmpla cu soția și copiii mei?

— Mă voi întoarce să-i iau. Mi s-a promis[22].

Mi-am lăsat în urmă și muzica. Un fluviu de muzică. Un fluviu de vise, de speranțe și de disperări.

Prezentare și note de
Stelian Țurlea,
versiune românească de
J. Mureșeanu

22 — La 17,30 h, 13 aprilie, J.J. Servan-Schreiber a aterizat pe aeroportul parizian Le Bourget, împreună cu Mikis Theodorakis. Eliberîndu-l pe compozitor, junta militară încerca să influențeze lucrările Consiliului Europei, care se deschideau peste două zile, urmînd să discute un raport despre tortura în închisorile grecești.

DRUMURI ALBASTRE

ORIZONTAL: 1) Împreună cu Șilka și Onon, acest fluviu din răsăritul U.R.S.S. măsoară peste 4 500 km și se varsă în Oceanul Pacific — Important curs de apă în Irak, care la un loc cu fluviul Tigru formează marele Shatt-al-Arab. **2)** Cel mai lung fluviu al continentului nord-american, numit în popor „Old Man River", ale cărui ape au scăzut în mod îngrijorător în vara anului 1988 din cauza secetei. **3)** Fluviu sovietic ce-și are obîrșia în munții cu același nume și se varsă în Marea Caspică — Cora Crișu — Alt fluviu în U.R.S.S., legat de Nipru printr-un mare canal navigabil. **4)** Năzuință — Alt nume dat rîului francez Meusse — Secure! **5)** Campion — Fluviu bivocalic în Franța — Erou legendar elen, fiul lui Egeu și al Etrei, din ale cărui aventuri consemnăm expediția sa victorioasă împotriva amazoanelor. **6)** Rîu în R.S.F. Iugoslavia ce străbate Bosnia și Herțegovina — „Curs de apă" în toponimia celtică. **7)** Ion Luca — Partea din față a unei scene teatrale (pl.) — Iridiu. **8)** Afluent al fluviului italian Tibru — Mare curs de apă în India, care spre vărsare se unește cu Indus, alcătuind împreună una din cele mai mari delte din lume. **9)** Rîu românesc care se varsă în Bistrița — Fluviu în Italia centrală ce trece prin Florența și ajunge în Marea Tireniană, după un curs de 248 km. **10)** Plantă cu flori roșii-violete numită și „floarea florilor" — Lemn de care se fixează tălpicile la sanie. **11)** Fluviu care udă Spania și Franța pe distanța de 647 km, vărsîndu-se apoi în Atlantic — Rîu în sudul Franței, afluent al lui Dordogne.

VERTICAL: 1) Izvorînd din Podișul Pamir, acest fluviu sovietic pătrunde domol în Marea Aral — Doina Georgescu. **2)** Simț — Stat nord-african cu capitala la Tripoli, țară care cam duce lipsă de rîuri. **3)** Dregător la curtea domnească moldoveană, care primea solii și-i prezenta domnitorului — Alt nume al plantei „laptele cucului". **4)** Republica Sierra Leone (siglă) — Rîu în Elveția, afluent al Rinului, avînd o lungime de 280 km — „Consum chimic de oxigen" (abr.). **5)** Vin foarte dulce obținut în vestitele podgorii din jurul unui mare oraș spaniol, care poartă același nume. **6)** Rîu în nord-estul Spaniei, afluent al Aragonului — Fluviu în continentul sud-american, situat pe locul al doilea în lume ca lungime. **7)** Pămînt lipsit de umezeală — Paul Nicoară — Deasupra. **8)** A exista — Mare drum de apă în vestul continentului african, ce străjuiește nordul țării cu același nume și la vărsare, în Atlantic, formează o deltă uriașă. **9)** Republica Populară Bulgară — Curmătură — Rîu în estul Ethiopiei, afluent al fluviului Webi Schebeli. **10)** Munți în vestul țării noastre, de unde pleacă Arieșul spre Mureș — Mic afluent al Dunării în R.F. Germania. **11)** Mare fluviu ce străbate Irakul și se varsă în Golful Persic — Izvorînd din ghețarul cu același nume, acest fluviu străbate Elveția și Franța și își duce apele, după un drum de 812 km, în Mediterana, printr-o deltă de 12 000 kmp.

Dicționar: NAN, AIA, DIOC, RUE, ESCA, ERER, NAU.

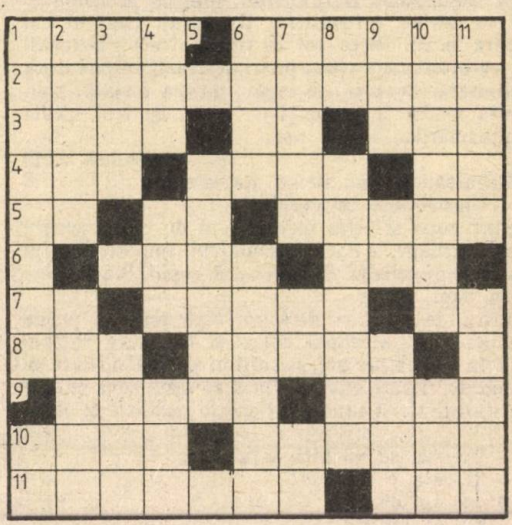

Mircea Iordache

Călătorie spre centrul Pămîntului

IN LUMEA ȘTIINȚEI

Cu toate că centrul Pămîntului este mai aproape de New York decît este New York-ul de Honolulu, el rămîne la fel de inaccesibil oamenilor de știință ca și aștrii — scrie revista „Time", într-un articol din care redăm extrasele care urmează.

Pînă nu de mult, centrul Pămîntului, ascuns sub mii de kilometri de rocă, era un mister. Acum, totul s-a schimbat. În ultimii doi ani, datorită revoluției tehnologice în metodele de observație, oamenii de știință au reușit să facă un portret al interiorului planetei în detalii uluitoare. „Pentru prima oară, putem privi înăuntrul acestei mașini", afirmă geofizicianul Adam Dziewonski, de la Universitatea Harvard.

Ceea ce „văd" ei este uimitor. Departe de a fi o masă de fier topit, lipsită de formă, miezul Pămîntului are o suprafață care, în aparență, este brăzdată de munți și depresiuni ce pot fi umplute cu un fluid de densitate mică, o replică a oceanelor de la suprafața Terrei. Poate exista și un tip bizar de ploaie: averse de particule de fier ce stropesc centrul Pămîntului; și toate acestea se petrec într-o regiune a cărei temperatură este, probabil, la fel de fierbinte ca și suprafața Soarelui.

Descrierea centrului Pămîntului nu mai este un exercițiu academic. Înțelegerea cutremurelor, vulcanilor și a altor fenomene geologice depinde de cercetarea cu atenție a forțelor în acțiune din interiorul mantalei de protecție a planetei, stratul gros de rocă ce se întinde de la centru pînă la aproximativ 50 de kilometri de suprafață. Comportamentul acestei mantii pare să fie determinat de miez. Centrul fluid acționează, de asemenea, ca un dinam electromagnetic, creînd un teren magnetic care protejează Pămîntul de particulele de înaltă energie, care picură din cer.

Noua eră a științei Pămîntului a început în 1981, cînd oamenii de știință au realizat că vibrațiile planetare, rezultate din cutremurele adîncului, se descompun într-un sistem complex de „sunete" suprapuse. Deci, ceva se întîmplă acolo în centru, ceva la care nimeni nu s-a gîndit pînă acum.

Înainte de a studia centrul, oamenii de știință au fost nevoiți mai întîi să înțeleagă ceea ce reprezintă această manta prin care trebuie să treacă toată informația seismică în drumul său către suprafață. „O lentilă incorectă ne transmite o imagine greșită", explică Dziewonski. În 1984, grupul de cercetători a realizat prima hartă detaliată a acestei mantale. Datele lor constau în șabloane ale undelor de presiune generate prin cutremure, care trec prin pămîntul tare, mișcîndu-se mai repede prin regiunile mai răcoroase ale mantalei și mai încet prin zonele mai calde.

Înarmați pentru prima oară cu o imagine precisă a efectelor deformatoare ale mantalei, geofizicienii din întreaga lume au început studierea intensivă a centrului însuși. Folosind supercomputere, ei au combinat milioane de observații seismologice adunate de la 3000 de stații monitorizate de suprafață într-o singură, atotcuprinzătoare imagine. „Imaginea este neclară", admite Robert Clayton, geofizician la Institutul de Tehnologie din California, „dar cred că, acum, toată lumea este de acord că, acolo, în străfunduri, există un anume fel de topografie."

Grupul de la Harvard a descoperit, de exemplu, că undele de presiune călătoresc mult mai repede cînd se mișcă paralel cu axa Pămîntului, decît cînd sînt perpendiculare. Aceasta s-ar fi putut explica dacă interiorul solid al centrului ar fi fost un cristal, în care undele ar fi călătorit cu viteze diferite de-a lungul diferitelor axe; însă fierul lichid este departe de a fi cristalin. Don Anderson și colegii săi de la laboratorul seismologic de la Caltech au pretins existența unei ploi de fier. Iată teoria lor: regiunile polare ale centrului sînt, întrucîtva, aplatizate și tind să fie mai răcoroase decît regiunile ecuatoriale. Din schimbul de căldură dintre cele două suprafețe ar putea rezulta, atunci, un fel de sistem meteorologic (geologic), în care particule de fier precipită din soluție, căzînd către centru într-un ciclu continuu, ce poate fi comparat cu evaporarea și condensarea.

Acest scenariu ar putea explica misterul originii cîmpului magnetic al Pămîntului, ca și schimbările sale, neexplicate pînă acum. Cam o dată la un milion de ani, Nordul și Sudul magnetic își schimbă între ele locurile. Oamenii de știință nu-și puteau explica dacă acest fenomen are loc progresiv, adică la mii de ani, sau dintr-o dată. O idee avansată de curînd este că vîrtejurile tumultuoase de la granița dintre centru și manta dau naștere, într-un fel, unor tulburări electromagnetice care declanșează schimbările. Unii cercetători susțin că o ploaie de particule de fier poate asigura energia necesară care agită vîrtejurile.

În ciuda descoperirilor recente, încă nu este înțeleasă suficient structura și dinamica centrului. Cu toate acestea, alte zone ale geologiei au avansat destul, astfel încît să ofere cercetătorilor o imagine rezonabilă asupra acestor date ce se potrivesc și vor alcătui un tot. „În toate ramurile, capacitățile noastre de măsurare au evoluat într-atît, încît, prin enumărate tehnici, vom fi capabili să ne așezăm pe centrul „Pămîntului", afirmă Subir Banerjee, geofizician la Universitatea din Minnessota. Pentru cercetătorii care s-au luptat să-i pătrundă misterele, miezul Pămîntului își dezbracă mantaua, dezvăluindu-și treptat misterele. **(L.C.)**

CALEIDOSCOP

Enigma fulgerelor negre

Oamenii de știință au dovedit, nu o dată, că numeroase mituri și legende relatează evenimente reale și că ceea ce trecea drept un miracol își găsește, astăzi, o explicație riguros științifică.

În străvechiul poem indian „Mahabharata", se vorbește despre dispariția, acum 3500 de ani, a orașului Mohenjo-Daro („Colina morților" — în limba hindi). Această dispariție a fost învăluită în mister. O străfulgerare orbitoare apăru pe cer, aerul parcă luă foc, apoi urmă o puternică explozie. Căldura era atît de mare, încît apa fierbea în rîuri, iar peștii erau parcă arși.

Ruinele acestui oraș au fost descoperite de arheologi în 1922. Săpăturile au confirmat legenda care vorbea de catastrofă. Oamenii de știință au găsit pietre intrate în fuziune, urme de incendii și ale unei explozii de o putere excepțională. Toate clădirile erau distruse pe o rază de un kilometru. Scheletele găsite arătau că, înainte de a fi fost loviți de o moarte fulgerătoare, oamenii se plimbau liniștiți pe străzi. Cenușa de la Mohenjo-Daro se asemăna cu cea de la Hiroshima și Nagasaki, unde unda de șoc și radiația veniseră de sus.

Să eliminăm, totuși, ipoteza unei explozii nucleare, dat fiind că fondul de radioactivitate este inexistent în împrejurimile „Colinei morților". La fel ca și versiunea unei intervenții a extratereștrilor. Să încercăm explicarea tragediei prin cauze naturale ori, pur și simplu, pămîntești.

Se știe că grecii și romanii au lăsat numeroase descrieri ale „carelor de flăcări" care apăreau noaptea pe cer; amerindienii au fost martorii oculari ai „panerelor rotunde" care țîșneau pe firmament. Japonezii au văzut „nave fantomă" cu faruri aprinse. După profetul Ezekiel, Palestina a fost „vizitată", către anul 592 î.e.n. de „un vînt puternic venit din nord, care alunga, în fața lui, un nor enorm din care ieșea un foc de o strălucire insuportabilă, mijlocul norului fiind foarte luminos".

Acestea sînt faptele. Ce poate spune referitor la aceasta știința modernă? S-a stabilit că, în atmosfera terestră, sub efectul razelor cosmice, se formează

IPOSTAZE

ORIZONTAL: 1. Un strop de apă grea — E ceva cu ea! **2.** Semn de carte — Soare cu dinți. **3.** Schimbare la față — Nea... pe uliță. **4.** Definiție la întîmplare (pl.). **5.** Reversul dragostei! — Mișcare din bazin. **6.** M-am dus la Mamaia! — Una cu pămîntul. **7.** Parte... care înțeapă! — Un plan de perspectivă. **8.** Cînd marile greutăți sînt date peste cap! — Prima din seria femeilor celebre. **9.** Trage pluta — Subdiviziune a coroanei — Deschide apetitul! **10.** Local familial — Construit la mare fix.

VERTICAL: 1. Limbă á la carte. **2.** E greu de definit — Ca la oglindă. **3.** Casa memorială a stelelor. **4.** Dorm pe dreapta! — Nea... Nae! — Dezlegat de dînsa, Enea ajunge printre sirene! **5.** Buciumul îi place, că-i al lui — Picată din lună. **6.** Norocul prostului. **7.** Cu un sistem defectuos — Măsură pe plan teritorial (abr.). **8.** Bazine carbonifere. **9.** Fumul amăgirilor — Nudă în adevăratul sens a cuvîntului. **10.** Merg la băi — Un om fără posibilități.

Adam Stoica

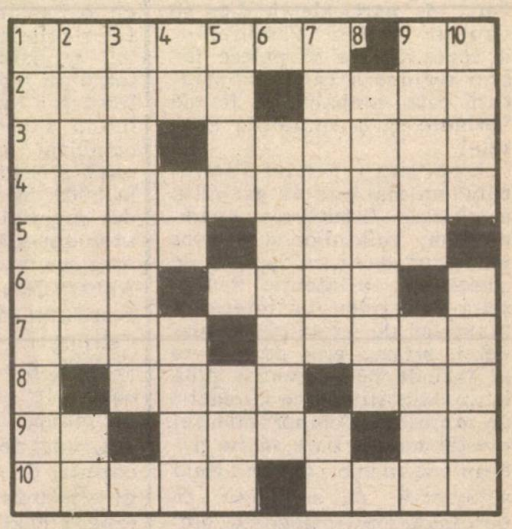

particule active din punct de vedere chimic, care sînt susceptibile de a se aduna, de a se aglutina, la fel ca un bulgăre de zăpadă, luînd înfăţişarea unor sfere cu diferite diametre, constituite din aglomerări de tip aerosol, care planează în aer. Astfel de formaţiuni fizico-chimice sînt desemnate, pe scurt, F.F.C. Dacă e să judecăm după picturile rupestre, oamenii primitivi au observat, acum 50 000 de ani, tocmai astfel de formaţiuni. O menţiune se află şi într-o cronică a vechiului Egipt privind domnia faraonului Tanthmosis al III-lea: „În anul 22, în a treia lună a iernii, a apărut pe cer, la ora şase după-amiază, o sferă luminoasă care plutea încet spre sud semănînd teroare printre cei care o vedeau". Imagini de „sfere incandescente" se întîlnesc frecvent pe obiectele de artă etrusce; aceste fenomene sînt menţionate şi în manuscrisele arabe foarte vechi.

Există mai multe tipuri de formaţiuni fizico-chimice. Unele „reci pot exista mult timp fără să degaje energie şi nici să emită lumină. Prin forma lor, ele amintesc de mingea de rugby şi, întunecate, opace, trec pe fondul unui cer senin. S-a avansat ipoteza că acestea nu ar fi decît fulgere sferice încă neaprinse. De aceea, au fost numite fulgere negre, spre deosebire de F.F.C. luminoase, de culoare albă strălucitoare sau galbenă ca lămîia, a căror apariţie nu este legată de prezenţa furtunilor, şi care se cheamă formaţiuni chemoluminiscente, F.C.L. Acestea din urmă sînt susceptibile să plutească în aer în voia vîntului sau să rămînă mult timp la suprafaţa pămîntului, să se deplaseze rapid, urmînd traiectorii surprinzătoare, de a se stinge, apoi de a se reaprinde. Temperatura F.C.L. „aprinse" se ridică la mai multe mii de grade. Ca şi fulgerele sferice, F.C.L. sînt capabile să explodeze, incendiind, într-o clipă, clădirile sau vegetaţia.

La 21 septembrie 1910, locuitorii oraşului New York au observat, timp de trei ore, sute de „licurici" atmosferici care treceau pe deasupra oraşului. Spectacolul era fantastic. În noaptea de 24 august 1978, deasupra oraşului Habarovsk, s-a petrecut un fenomen asemănător. S-a auzit, dintr-o dată, un fluierat ascuţit ca al unui motor cu reacţie care porneşte. S-a luminat ca la amiază. „Obiectul" luminos pierdea progresiv din altitudine şi a devenit de o strălucire orbitoare aproape de suprafaţa pămîntului. La locul „aterizării", solul fu carbonizat şi se topi. Deşi, de atunci, au trecut mai mulţi ani, pe locul acela nu creşte nimic. Alt exemplu. Într-o seară de septembrie din anul 1984, cerul se luminâ brusc deasupra pămîntului, lîngă o localitate din Asia, şi „bule" de culoare albă orbitoare începură să cadă. Valsînd şi învîrtejindu-se, ele coborau pe sol. Fenomenul nu era numai luminos: pe o rază de 20 de km, transformatoarele şi liniile electrice au fost scoase din funcţiune.

Savanţii au stabilit că F.C.L. şi fulgerele sferice sînt susceptibile să degajeze cantităţi considerabile de substanţe foarte toxice, care otrăvesc aerul. După cît se pare, locuitorii din Mohenjo-Daro au fost victimele nu numai ale exploziilor şi incendiilor, dar şi ale gazelor toxice. Calculele arată că o tragedie de o asemenea anvergură a putut avea loc numai din cauza prezenţei în atmosferă a circa

FANTEZIE... ÎN ALB

ORIZONTAL: 1) Albit de ani — Hlamida albă a iernii. **2)** Albă ca zăpada (masc.). **3)** Echivalent feminin pentru... nea! — Albă la hermină, iarna. **4)** Interjecţie — Negru amestecat cu alb — Alb... nesfîrşit! **5)** Serie — Regină pe tabla cu cîmpuri albe şi negre. **6)** Prefix — Alergător nordic. **7)** Alb, curat — Ţese! **8)** Crişul Alb (pl.) — Sloi de gheaţă. **9)** A povesti — Strat de ipsos sau de var aplicat pe perete. **10)** Lînă albă — Praf alb.

VERTICAL: 1) Indicator pentru temperaturile sezonului alb — Acoperit de zăpadă. **2)** Ghiocei mari — Ape! **3)** Alunecă pe zăpadă — Flacără. **4)** Calciu (simb.) — Îngheţat (fig.). **5)** Zeu! — Alb cu spumă. **6)** Ca zăpada — Început de iarnă... în ianuarie! — Galben la faţă! **7)** Alb ca varul — Ţesătură fină (var.). **8)** Fir alb pentru o cusătură... proverbială — Arici... în iarnă! — Neg (reg.). **9)** Zăpadă aşternută din belşug **10)** Căderi masive de zăpadă.

Dicţionar: UTI, LÀI, INIE, TIL, NEV.

George Magheru

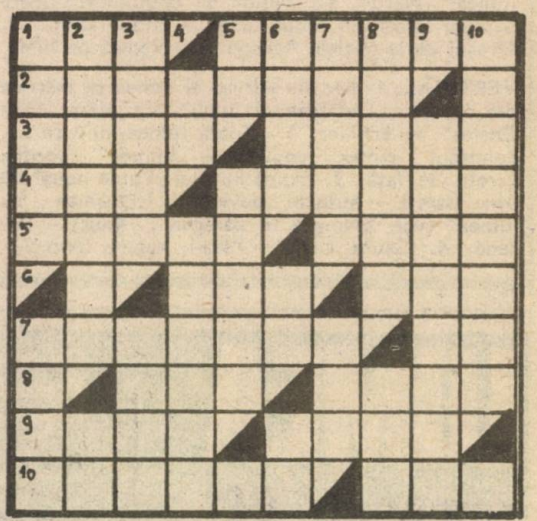

3000 de fulgere negre, cu un diametru de 30 cm, și a mai multor mii de F.C.L. Această catastrofă este, din fericire, unică în felul său în istoria omenirii. Cel mai adesea, la suprafața pămîntului, apar fulgere sferice izolate sau F.C.L. care plutesc la mare altitudine. Unii piloți spun că au traversat nu numai aglomerări imense de fulgere negre, dar și de F.C.L. În 1983, la observatorul din Zacatecas (Mexic) s-a obținut primul clișeu de F.C.L. Astăzi există cu sutele.

Ne putem întreba: se pot preveni, în zilele noastre, consecințele funeste ale acestui fenomen? Dacă ar apărea mii de fulgere ale acestui fenomen? Dacă ar apărea mii de fulgere negre și de F.C.L., ca în cazul orașului Mohenjo-Daro, pe cerul unui oraș cu mai multe milioane de locuitori? Astăzi, omenirea se poate apăra. Știința modernă dispune de aparate de radiodetecție care pot pune în evidență F.F.C. multiple. După aceasta, este posibil să se provoace, cu ajutorul rachetelor, la mare altitudine, o explozie inofensivă sau să se trateze „obiectul" cu produse chimice care fac F.F.C-urile inapte de explozie și le provoacă degradarea rapidă.

LUMEA

ORIZONTAL: 1. Poet (1858—1919) care s-a întrebat: „Unde ni-s entuziaștii, visătorii, trubadurii, !Să ne cînte rostul lumii și splendorile naturii?" (Alexandru) — Podiș asiatic,supranumit „Acoperișul lumii". **2.** „Zice lumea de..." o mai veche melodie de Marius Mihail — Autorul (1927—1984) melodiilor „Toată lumea" și „Tu în lumea toată" (Radu). **3.** Constanța (abr.) — Poet sovietic (1895—1925), autorul poeziei „Ca tine nu-s pe lumea asta două"(Serghei) — Sibiu (abr.). **4.** Suspendarea personalului de la trei! — Primii pași în viață! — Divinitățile lumii vechi — „...mai albastru cer din lume", melodie de H. Mălineanu. **5.** Localitate în Franța — Încă — Primește încărcătura unui vas. **6.** Iubitor al frumosului — Chef de ceartă. **7.** Poetă română, autoarea (1916—1944) poeziei „Munții lumii, pe inima mea" (Magda) — Continent care, împreună cu Europa și Africa, formează „Lumea veche". **8.** Localitate în Nigeria — Un itinerar istoric — Oraș în India. **9.** Fac viața mai frumoasă — ..., astăzi, mîine. **10.** Membru constant al cercului matematicienilor! — Tare de ureche — Remediu — Baia Mare! **11.** Oraș antic în Libia — Pierdut în mulțime — Poetă care și-a înmănunchiat un grupaj de versuri în volumul „Se arată lumea" (Maria). **12.** Mijloc de comunicare între oameni folosit în toată lumea — Popor antic. **13.** Orașul de la poalele Acropolei — Venită pe lume.

VERTICAL: 1. Lac din Africa, al doilea ca mărime din lume — „Cetățean al lumii" din piesa „Don Carlos" de Schiller. **2.** „Toată lumea-mi zice"..., cunoscut cîntec popular — „Lumea" pentru careul de față. **3.** Eroina nuvelei „Lume nouă" de Ion Istrati — Autorul povestirii „Dușman cu lumea" (vol. „Ningea în Bărăgan"; Fănuș) — Posedă. **4.** Gaura cheii! — Pînă-i lumea (fem.) —

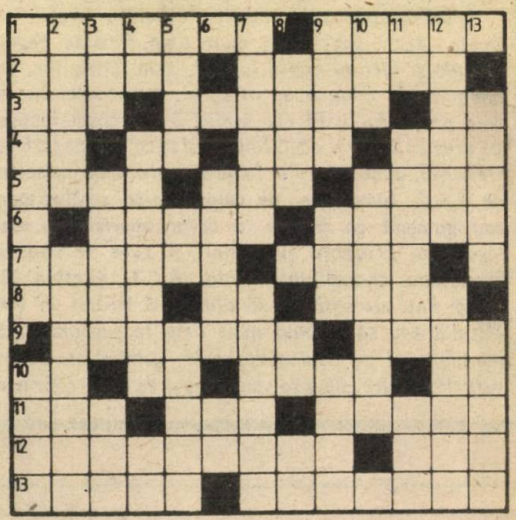

Învățămînt superior! **5.** Grăsime vegetală — Tonă (abr.) — Omorîtă. **6.** Orășel în Italia — „A 12-a noapte!" **7.** În rînd cu lumea — Afluent al Argeșului. **8.** Trib legendar — Cămașă cu flori — Curajos! **9.** A i se potrivi — Astfel — Legal (reg.) **10.** Fiu la arab — Gura lumii. **11.** Un fel de chemare — Privire — Deschide lumii calea spre progres. **12.** A purta lumea pe degete — Copăcel. **13.** Autorul (1895—1961) poeziei „În lumea lui Heraclit" (Lucian) — Slab (fig.).

Dicționar: OUNE, AUGI, ATRA, OEA, OSC, MESER, ENEI, ABES, ABN.

Adam Stoica

LUMEA almanah '89

Coordonatorul ediției: Ilie Olteanu
Prezentarea grafică: Ionel Împăratu, Mircea Dub
Coperta I: Nicolae Nobilescu

Redactarea a fost încheiată la 30 noiembrie 1988
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Comanda nr. 80419

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

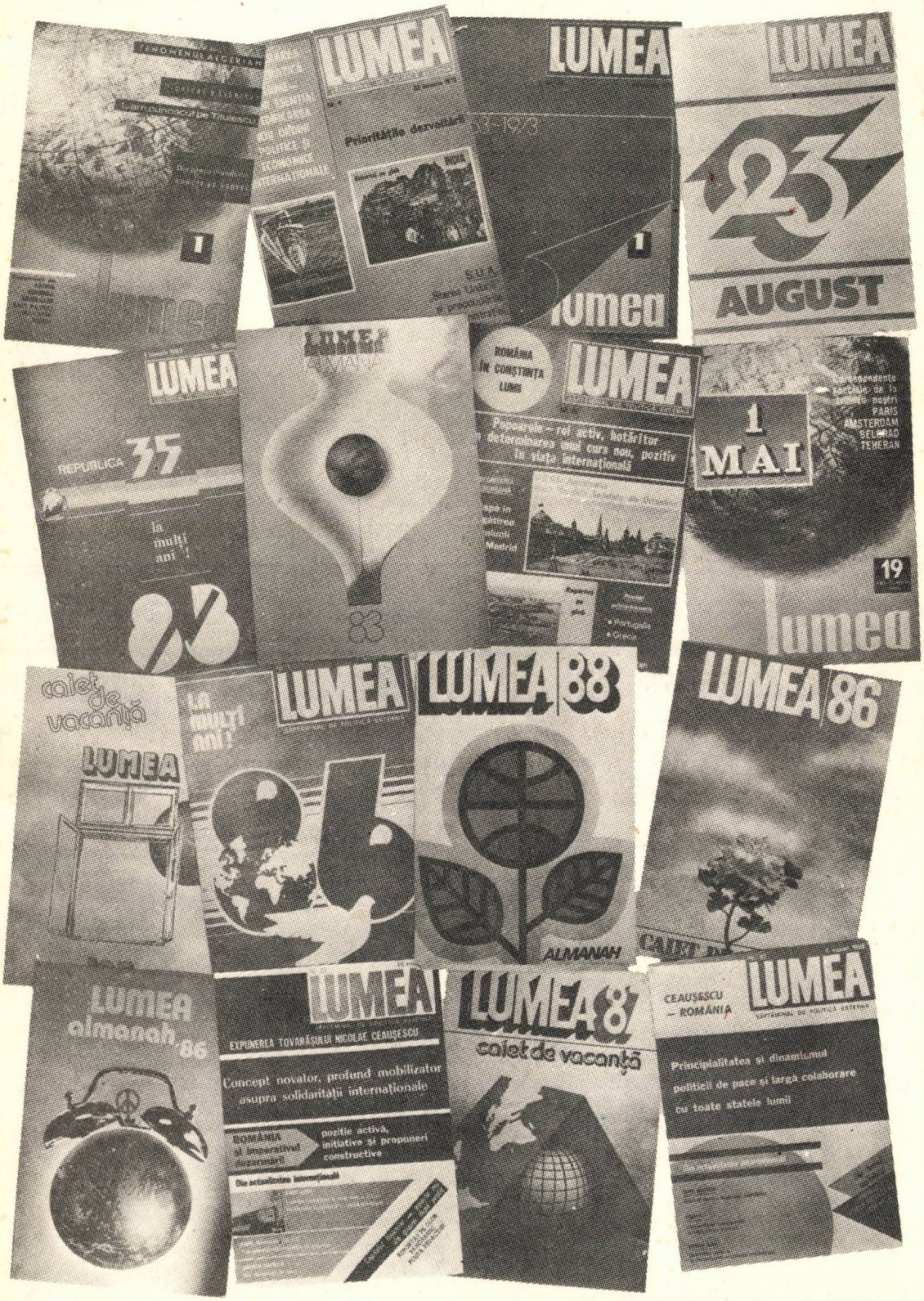
LUMEA
Prioritățile dezvoltării
1
23
AUGUST
LUMEA
REPUBLICA 37
la mulți ani!
LUMEA
88
ROMÂNIA în conștiința lumii
LUMEA
1
MAI
PARIS
AMSTERDAM
BELGRAD
TEHERAN
19
lumea
caiet de vacanță
LUMEA
LUMEA
la mulți ani!
LUMEA 88
ALMANAH
LUMEA 86
CAIET
LUMEA
almanah 86
LUMEA
EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU
Concept novator, profund mobilizator asupra solidarității internaționale
ROMÂNIA și imperativul dezarmării
poziție activă, inițiative și propuneri constructive
LUMEA 8
caiet de vacanță
CEAUȘESCU — ROMÂNIA
LUMEA
Principialitatea și dinamismul politicii de pace și largă colaborare cu toate statele lumii

MUZICA FACE ORICE CĂLĂTORIE MAI PLĂCUTĂ!

Pentru autoturismul dumneavoastră, magazinele comerțului de stat specializate în desfacerea produselor electronice vă oferă, la alegere, următoarele radioreceptoare și casetofoane auto:

Denumirea aparatului	Difuzoare	Game unde	Frecvențe	Sistem alimentare	Preț (lei)
Radiocasetofon STELA — radioreceptor monofonic — casetofon stereofonic	2 x 3 w (5 ohmi)	UL UM	80—8000 Hz	12 V (de la acumulatorul auto)	3 000
Casetofonul stereo CORINA	2 x 2 w (5 ohmi)		80—8000 Hz	12 V (de la acumulatorul auto)	2 150
Radioreceptorul LIRA	—	UL UM US		12 V (de la acumulatorul auto)	1 330 (inclusiv antena)
Radiocasetofon stereo RC2341 RALLY	—		80—8000 Hz	12 V (de la acumulatorul auto)	4 140

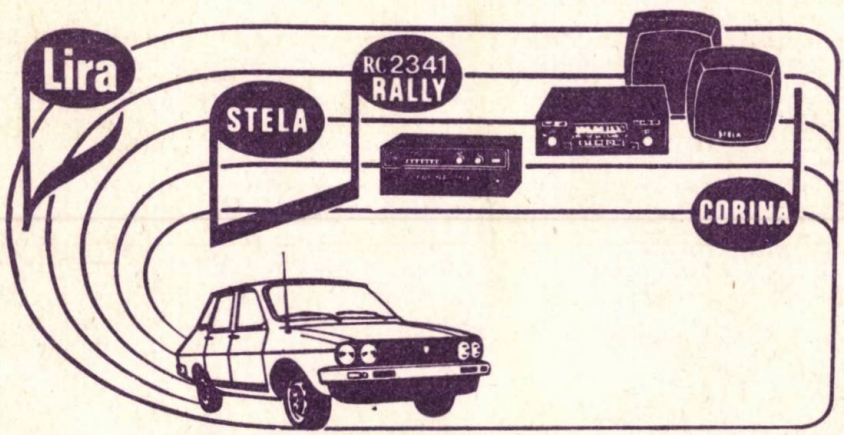

Lei 25